

Dubravko Torjanac

Marius von Mayenburg

Rođen je 1972. godine u Münchenu. Nakon mature studira starogermanistiku. Od 1992. godine boravi u Berlinu. Od 1994. do 1998. studira na Visokoj umjetničkoj školi (Hochschule der Künste) u Berlinu scenско pisanje. Godine 1996. nastaju komadi *Haarmann* i *Gospođica Danzer*, 1997. *Sumrak nemani* i *Vatreno lice*: za posljednji Marius von Mayenburg 1997. godine dobiva Kleistovu nagradu za unapređivanje mladih autora i nagradu Frankfurtske autorske zaklade.

Praizvedba *Vatrenog lica* održana je 1998. godine u Komornom kazalištu u Münchenu (Münchener Kammerspiele). Berlinska Schaubühne am Lehniner Platz od rujna 2000. godine preuzima predstavu (u režiji Thomasa Ostermeiera) na svoj repertoar. Slijede izvedbe u Velikoj Britaniji, Italiji, Grčkoj, Poljskoj, Litvi i Mađarskoj, a najavljene su u Francuskoj, Norveškoj i Španjolskoj. Od 1998. do 1999. Mayenburg je suradnik-dramaturg pri »Baracke« (Deutscher Theater, Berlin). Komad *Nametnici* napisan je po narudžbi za Deutsches Schauspielhaus, Hamburg.

Od 1999. godine Mayenburg je dramaturg, kućni autor, prevoditelj te odnedavna i redatelj nove Schaubühne am Lehniner Platz (Berlin). Ubraja se među najuspješnije njemačke dramatičare mlade generacije.

Nakon šturih biografskih i kronoloških podataka, a u želji za što točnijim predstavljanjem autora i autorskog okružja, nužno je posvetiti nekoliko redaka berlinskom kazalištu Schaubühne am Lehniner Platz.

Kazalište »Schaubühne am Halleschen Ufer«, kao kazalište s političkim i socijalno angažiranim repertoarom, osnovali su 1962. godine J. Schitthelm, K. Weiffenbach, L. Langenscheidt i W. Mau.

Godine 1970. grupa mladih redatelja i glumaca okupljenih oko Petera Steina počela je s realizacijom novih oblika kolektivnog kazališnog rada. U ozračju šezdesetosmaškog pokreta, polazeći od nezadovoljstva ondašnjim repertoarnim i organizacijskim sustavom gradskih kazališta, tražila se demokratizacija rada u kazalištu: pravo sudjelovanja svih suradnika u odabiranju komada, pravljenju podjela, te što se tiče cjelokupne programske i repertoarne politike, bile se značajke ovog perioda. Redatelji Peter Stein, Klaus Michael Grüber, Luc Bondy i Robert Wilson obilježili su repertoar »Schaubühne« klasičnim, ali i suvremenim tekstovima autora, kakvi su Botho Strauß i Peter Handke.

Godine 1980. »Schaubühne« se seli u zgradu na Lehniner Platzu, građevinu koju je dvadesetih godina prošloga stoljeća sagradio arhitekt Bauhauusa, Erich Mednelshon. Zgrada – prvotno kino – nakon pregradnje za potrebe kazališta Schaubühne raspolaže s tri pozornice koje mogu biti korištene i neovisno jedna od druge i zajedno.

U siječnju 2002. godine umjetničko vodstvo »Schaubühne« preuzimaju redatelj Thomas Ostermeier i dramaturg Jens Hillje (bivši rukovoditelj kaza-

lišta »Baracke« pri Deutschen Theateru u Berlinu), ko-reografkinja Sasha Waltz i dramaturg Jochen Sandig (bivši voditelj kazališta Sophiensaele). Namjera novog umjetničkog rukovodstva je da kroz dramaturgiju, način glume i scenografiju razviju suvremeno kazalište.

Središnje zanimanje suvremenih autora usmjereno je prema plesu i dramskom kazalištu. Što se tekstova tiče, forsira se nova dramaturgija. Pored Mariusa von Mayenberga kao kućnog autora, kao dramaturg angažiran je i pisac Roland Schimmelpfennig².

Kako bi ih potakla, »Schaubühne« naručuje komade neposredno od autora. Možemo nabrojiti nekolicinu: Soeren Voima, Falk Rochter, David Gieselmann³, Katharina Gericke, Anderas Laudert, Aleksej Schipenko, Werner Fritsch, Biljana Srblijanović. Osim toga, Schaubühne autorima otvara mogućnost da svoje komade u različitim fazama rada isprobaju s redateljima i s glumačkim ansamblom. Rezultati ovakvog načina rada publici se predstavljaju u okviru »autorske radionice«, zatim, u okviru godišnjeg »Festivala nove međunarodne dramatike«, Schaubühne prezentira otkrića i smjernice suvremene međunarodne dramatike.

Schaubühne je dio mreže kazališta pod nazivom *New European Writing*, koju sačinjavaju Royal Court Theatre, London, Teatro della Limonaia, Italija i Théâtre National de la Colline, Francuska.

Već u prvom Mayerburgovom komadu *Haarmann* (nekoj vrsti dokumentarne drame o policijskom doušniku, homoseksualcu i masovnom ubojici koji je između 1918. i 1924. godine u Hannoveru ubio oko dvadesetoro ljudi) iskazuju se mnogi elementi koji će kasnije postati glavnim karakteristikama Mayerburgova pisanja. Sva njegova glavna lica su nasilnici. Oni kolju, ubijaju, podmeću vatru, verbalno su destruktivni, što je sve izraz rastrzanosti u kojoj se nalaze.

»Što mi je važno: da su lica u konfliktu sa samim sobom i da iz toga dolazi do osnovnog sukoba. Do sukoba ne dovode izvanjske okolnosti, već unutarnja proturječja« (Marius von Mayenberg)

Sva Mayenburgova lica beznadni su zatočenici

vlastitog »ja«. Željeli to ili ne, okrutna su silom prilika: i protiv drugih, a konačno i protiv sebe samih, ali bez mogućnosti izbavljenja.

Pored teme nasilja i motiva unutarnjeg sukoba karaktera, kao sljedeće elemente mogli bismo navesti dramaturški postupak montaže, hladnokrvnost govora te autorovu nemilosrdnost i beskompromisnost. U komadima koji slijede, Mayerburg se okreće stvarnosti vlastite generacije i te obitelji. *Vatreno lice*, komad kojim se Mayenberg probio na pozornice, napisan je kad je autoru bilo 26 godina.

»Ono kad pripadaš majčinu tijelu prvo je životno očekivanje (sjebanje), a odrastanje ponižavanje. Radije ću biti mrtav ili pijan«, izjavljuje Kurt. On je u pubertetu, a pubertet je pobuna, čovjek se brani i »ne da se«, povlači granice, subverzivan je i provokativan.

»Kompromisi su normalno stanje stvari«, kaže Marius von Mayenburg. »Na pozornici možemo do kraja domisliti potisnute konflikte i otkriti na čemu se oni temelje.« Tako njegova lica objavljuju beskompromisni rat svijetu odraslih i inzistiraju na njemu sve do kraja.

Kurt, opsesivni ognjeni đavo, čita Heraklita i sam izrađuje bombe. Slijepo zaluden razaranjem, on spaljuje sve što dobro može gorjeti: školu, crkvu, tvornicu – institucije koje reprezentiraju društvo. Majka se brine, otac umiruje. Jedino i zadovoljavajuće objašnjenje za nasilje nalaze u tome da sve proglašavaju pubertetskim ponašanjem. Roditelji pokušavaju shvatiti, no ne shvaćaju apsolutno ništa. A i kako bi? Kurt živi u svom vlastitom, hermetički zatvorenom svijetu. Prvo pravilo tog svijeta glasi: sve što je izvan mene, moj je neprijatelj! Drugo pravilo njegova je životna filozofija:

Čovjek mora presječ sve veze i bit sam, van s tuđim mislima i sve zadihtat, više nikakvih pipaka prema van, sam' još oružje, ko meduza, slijep i zatvoren, i tko se približi, bit će spaljen, filno i mirno.

Njegova sestra Olga, ponešto umjerenija od njega, jedina mu je saveznica. Osim toga, Kurt s njom održava i incestuozni odnos. Njezin prijatelj Paul netko je tko smeta, tko predstavlja prijetnju urotničkoj ljubavi brata i sestre. Kurt ga mrzi, iz ljubomore, straha i prezira. Paul je jedan od onih koji

jedva čekaju da odrastu. Onaj s kojim otac rado sjeda za stol, na razgovor uz pivo. Paul je onaj koji se prilagodio, onako kao što bi to roditelji željeli od Kurta. Kada majka i otac više ne znaju što bi, šalju Kurta na selo. Dakle, neprijatelj je napao! I sad se treba osvetiti. U smislu dosljednog zaključka izvedenog iz vlastitih pretpostavki, Olga i Kurt ubijaju roditelje i zatvore se u roditeljskoj kući; sve dok ne dođe Paul i ne spasi Olgu iz Kurtova »zatočeništva«. Kurt povlači posljednju konzekvenciju, zapali samog sebe i izgori.

Zapanjujuće trijezno i savršeno hladnokrvno Mayenburg opisuje radikalno odricanje i nasilnički rušilački bijes brata i sestre. Taj se u svojoj dogmatičnoj dosljednosti i slijepom fanatizmu ne usmjerava samo na okolinu, nego na kraju i protiv njih samih. Von Mayenburg zaoštavanje konflikata prikazuje prvenstveno kao posljedicu poremećene komunikacije. Psihološku strukturu različitih odnosa razotkriva oštrim analitičkim pogledom prepunim detalja. No mnogo toga ne otkriva se neposredno kroz tekst, nego se krije između redaka, u subtekstu. Devedeset četiri scene komada montirane su tako da se perspektive djece i roditelja izmjenjuju u pravilnom ritmu. Monolozi su ograničeni, izuzevši Kurta, Olgu i Paula.

Von Mayenburg ne opredjeljuje se ni za što. Pitanje o krivnji ostaje otvoreno. I teško bi se moglo i postaviti. Pripisati krivnju liberalnim roditeljima koji žele najbolje, a ipak ne uspijevaju, bilo bi isto toliko pogrešno kao i osloboditi ih nje. A ni pubertet, kao psihološki uzorak kojim se sve može objasniti, ne pokazuje se kao dostatan. I upravo u tome krije se jedna od kvaliteta komada. Von Mayenburg pokazuje, ali ne sudi. Time tematizira nasilje u obliku koji je primjeren njegovu sadržaju – upravo kao fenomen koji se katkad zajedno sa svojim motivima opire shvaćanju.

»Svaki odnos, svaka veza permanentno je ispitivanje opterećenja«, kaže Marius von Mayenburg.

U *Vatrenom licu*, u njegovim kasnijim komadima još i više, pojavljuje se duh kazališnih komada Sarah Kane, Ravenhilla i Walsh.

»Čovjek koji još nije navršio trideset pišući se želi otvoriti i prepustiti vlastitom iskustvu vremena, izražajno i snažno, upravo kao da ga nešto tjera.« (Peter Iden)

(Iz teksta »*Pakao – to su uvijek drugi*« Sandre Umatham.)

»Velike ideologije davno su prestale biti zanimljive. Kod mene se radi o pitanju: što je čovjek? Htio bih napisati komade koji nedostaju i koje bih sam volio gledati.« (Marius von Mayenburg)

»U komadu Mariusa von Mayenburga *Vatreno lice* radi se o grozničavoj vatri incesta... Nema nikakvog buđenje proljeća. *Les Enfants terribles* 1998., Mayenburg pozdravlja Cocteaua. Kratke scene, scenske krhotine duge tek nekoliko rečenica, brzi rezovi.

Staccato-dramaturgija. Pothladena vrelina, lakonski štur jezik. Monolozi i komentari koji osvjetljaju sve strane obiteljske tragedije.« (*Theater der Zeit*)

KAZALIŠNI KOMADI I PRAIZVEDE:

Brzi na nožu

Gospodica Danzer, 1996.

Sumrak nemani, Praterspektakel Berlin, 1997.

Vatreno lice, Münchener Kammerspiele, listopad 1998.

Psihopati, izvedeni za vrijeme natjecanja mladih redatelja u sklopu Wiener Festwochena, 1998.

Nametnici, Deutsches Schauspielhaus Hamburg, svibanj 2000.

Haarmann, Schauspiel Hannover, veljača 2001.

LITERATURA

Marius von Mayenburg, *Feuergesicht*, Parasiten, Verlag der Autoren, henschel SCHAUSPIEL, Frankfurt am Mein, 2000.

Sandra Umatham, *Die Hölle sind immer die anderen*, Goethe Institut Inter Nationes, Library of Theatre Ernst Corinth, *Was ist der Mensch?*, HAZ, 11. 7. 2001.

Programske knjižice Schaubühne am Lehniner platz: *Feuergesicht*, *Parasiten*, N. E. W.*Theater Network

1 Preveo D. Torjanac, prijevod u rukopisu.

2 Kazališne komade *Arapaska noć* i *Prije mnogo vremena u svibnju* R. Schimmelpfenniga preveo D. Torjanac. *Arapaska noć* na repertoaru je Hrvatskog narodnog kazališta u Varaždinu za sezonu 2002./2003. Prijevodi u rukopisu.

3 Kazališni komad *Gospodin Kolpert* D. Gieselmanna preveo D. Torjanac. Prijevodi u rukopisu.